

هند سوگوار میراث ماندگار

مانموهان سینگ، معمار اقتصاد هند در گذشت

حسنعلی ذکریایی

مانموهان سینگ، نخست وزیر پیشین هند، توانست با خردورزی، صداقت و سیاستمداری هوشمندانه خود، نقش بی‌بدیلی در تحول اقتصادی هند و تقویت روابط بین‌المللی ایفا کند. او نه تنها در داخل هند، بلکه در میان رهبران جهان به‌عنوان نمادی از رهبری «اخلاق‌محور» و «تحول‌گرا» شناخته شد. میراث سینگ، همچنان الهام‌بخش سیاستمداران و رهبران آینده خواهد بود. او نشان داد حتی در دنیای سیاست، «صداقت» و «آرامش» می‌توانند راهگشا باشند.

هند امروز، به‌عنوان یک قدرت جهانی، مدیون دیدگاه‌ها و تلاش‌های اوست.

اشاره

مانموهان سینگ، چهاردهمین نخست‌وزیر پیشین هند و معمار اصلاحات اقتصادی این کشور، در سن ۹۲ سالگی درگذشت. او نخستین و تنها نخست‌وزیر سیک هند بود. در ۲۶ دسامبر ۲۰۲۴ به دلیل مشکلات مرتبط با کهولت سن در بیمارستان مؤسسه علوم پزشکی هند در دهلی نو درگذشت. سینگ در سال ۱۹۳۲ در پنجاب، در منطقه‌ای که اکنون بخشی از پاکستان است، متولد شد. تحصیلاتش را در دانشگاه‌های کمبریج و آکسفورد در رشته اقتصاد به پایان رساند و سپس به عنوان استاد اقتصاد در دانشگاه پنجاب مشغول به کار شد. سینگ در سال ۱۹۹۱ به عنوان وزیر دارایی منصوب شد و در پاسخ به بحران ارزی آن زمان، اصلاحات اقتصادی گسترده‌ای را آغاز کرد که منجر به آزادسازی اقتصاد هند و رشد سریع آن شد. او بین سال‌های ۲۰۰۴ تا ۲۰۱۴ نخست‌وزیر هند بود. دوران نخست‌وزیری او با رشد اقتصادی، بهبود روابط با ایالات متحده از طریق توافق هسته‌ای غیرنظامی، و اجرای برنامه‌های رفاهی همراه بود، اما دوره دوم نخست‌وزیری سینگ با چالش‌هایی نظیر رسوایی‌های فساد، رکود اقتصادی و انتقادات از رهبری او مواجه شد که در نهایت به شکست حزب او در انتخابات ۲۰۱۴ و روی کار آمدن نارندرا مودی منجر شد. او دولت ائتلاف مترقی متحد (UPA) به رهبری حزب کنگره را برای ۳۶۵۶ روز تاریخی هدایت کرد. سومین نخست‌وزیر طولانی‌مدت پس از جواهر لعل نهرو و ایندیرا گاندی بود.

هفت روز عزای عمومی

هند سوگوار از دست دادن رهبری برجسته

دولت هند در پی درگذشت مانموهان سینگ هفت روز عزای عمومی اعلام کرد. مانموهان سینگ به‌عنوان یک رهبر صادق و دانشمند اقتصادی مورد احترام بود و از او به‌عنوان یکی از معماران پیشرفت هند یاد می‌شود. نخست‌وزیر نارندرا مودی با ادای احترامی صمیمانه به مانموهان سینگ، او را «یکی از برجسته‌ترین رهبران هند» توصیف کرد که میراثش در تاریخ این کشور ماندگار خواهد بود. مودی، گفت که خرد و فروتنی مانموهان سینگ همیشه ماندگار است.

مودی گفت: «او که از خاستگاهی فروتنانه برخاسته بود، به یک اقتصاددان محترم تبدیل شد» و نقش تحول‌آفرین سینگ در شکل‌دهی سیاست‌های اقتصادی هند را ستود. او دوران تأثیرگذار مانموهان سینگ به عنوان وزیر دارایی و تلاش‌هایش به عنوان نخست‌وزیر برای بهبود زندگی میلیون‌ها نفر را تحسین کرد. مودی همچنین تعاملات حرفه‌ای‌شان در دوران نخست‌وزیری سینگ و زمانی که خودش وزیر ارشد گجرات بود را به یاد آورد. او گفت: «ما مذاکرات گسترده‌ای درباره موضوعات مختلف مربوط به حکمرانی داشتیم. خرد و فروتنی او همیشه آشکار بود.»

روابط با ایران

در دوران تصدی خود (۲۰۰۴ تا ۲۰۱۴) نقش مهمی در تقویت و توسعه روابط تاریخی و فرهنگی میان هند و ایران ایفا کرد. وی با تأکید بر اهمیت این روابط، در سال ۲۰۱۴ اظهار داشت که روابط هند و ایران ریشه در تاریخ دارد و بر ضرورت گسترش همه‌جانبه همکاری‌های دو کشور تأکید کرد. مانموهان سینگ همچنین در تقویت روابط تاریخی و فرهنگی میان هند و ایران نقش مهمی داشت. ایران در دوران نخست‌وزیری او به‌عنوان یکی از بزرگ‌ترین تأمین‌کنندگان نفت خام برای هند شناخته می‌شد و پروژه‌هایی نظیر خط لوله گاز ایران-پاکستان-هند

مطرح شدند، هرچند به نتیجه نرسیدند. سینگ بر سیاست خارجی مستقل هند تأکید داشت و همکاری‌های ایران و هند در بازسازی افغانستان و استفاده از بندر چابهار نمونه‌هایی از این تعاملات بود. سخنگوی وزارت امور خارجه ایران نیز در پیامی درگذشت مانموهان سینگ را به مردم و دولت هند تسلیت گفت و از خداوند بزرگ برای وی آرامش و رحمت طلب نمود.

میراث ماندگار

مانموهان سینگ، نخست‌وزیر سابق هند، با رهبری آرام و دانش عمیق خود، نه تنها در داخل کشور بلکه در سطح بین‌المللی مورد احترام رهبران جهان قرار گرفت. از باراک اوباما، رئیس‌جمهور پیشین ایالات متحده، تا آنگلا مرکل، صدراعظم سابق آلمان، بسیاری از رهبران جهانی در خاطرات خود به تحسین نقش مانموهان سینگ در تحولات اقتصادی و اجتماعی هند پرداخته‌اند.

باراک اوباما: خرد، صداقت و مدرنیزاسیون اقتصاد هند

در کتاب سرزمین موعود، باراک اوباما از مانموهان سینگ به‌عنوان «اقتصاددانی نرم‌خوی و خردمند» یاد می‌کند که نقش کلیدی در مدرن‌سازی اقتصاد هند ایفا کرده است. او سینگ را مردی توصیف می‌کند که با ریش سفید و عمامه‌ای که نشانه ایمان سیک او بود، در نگاه غربی‌ها چهره‌ای مقدس داشت. اوباما در مورد اصلاحات اقتصادی دهه ۱۹۹۰ که توسط سینگ در زمان وزارت دارایی اجرا شد، می‌نویسد: «گذار هند به سمت یک اقتصاد مبتنی بر بازار، استعدادهای خارق‌العاده کارآفرینی مردم هند را آزاد کرد و به رشد اقتصادی سریع، شکوفایی بخش فناوری پیشرفته و گسترش طبقه متوسط منجر شد.» اوباما همچنین بر نقش سینگ در کاهش فقر و بهبود استانداردهای زندگی میلیون‌ها نفر تأکید کرده و او را نماد تحول اقتصادی هند می‌داند. او می‌نویسد: «مانموهان سینگ نه با

تحریک احساسات مردم، بلکه با بهبود شرایط زندگی و حفظ شهرت بی نقص خود در پاک‌دستی، اعتماد مردم را به دست آورد.» در مورد روابط شخصی با سینگ، او با ما از رابطه گرم و سازنده خود با او یاد می‌کند و می‌گوید: «او مردی با خرد و شرافت کم‌نظیر بود. هرچند در سیاست خارجی گاهی محتاط عمل می‌کرد، اما همکاری‌های ما در زمینه‌هایی همچون مبارزه با تروریسم، بهداشت جهانی، امنیت هسته‌ای و تجارت تقویت شد.^۱»

آنگلا مرکل: فهم چالش‌های کشورهای در حال توسعه

آنگلا مرکل در کتاب «آزادی: خاطرات (۲۰۲۱-۱۹۵۴)» به اولین دیدار خود با مانموهان سینگ در سال ۲۰۰۶ اشاره می‌کند. او در این دیدار متوجه شد که هدف اصلی سینگ، بهبود شرایط زندگی برای دوسوم جمعیت هند بود که در مناطق روستایی زندگی می‌کردند. مرکل می‌نویسد: «این هدف شامل ۸۰۰ میلیون نفر می‌شد، یعنی ده برابر جمعیت آلمان. در گفتگوهای خود با سینگ، بهتر توانستم دیدگاه کشورهای نوظهور نسبت به کشورهای ثروتمند را درک کنم. از نظر او، ما انتظار داشتیم که آنها به مشکلات ما علاقه‌مند باشند، درحالی‌که خودمان آماده نبودیم همان توجه را به مسائل آنها نشان دهیم.» او همچنین از درس‌هایی که از تنوع فرهنگی هند و تاریخ پنج‌هزارساله این کشور از زبان سینگ آموخت، سخن می‌گوید.^۲

مانموهان سینگ، با خردورزی، صداقت و سیاست‌مداری هوشمندانه خود، نقش بی‌بدیلی در تحول اقتصادی هند و تقویت روابط بین‌المللی ایفا کرد. او نه تنها در داخل هند، بلکه در میان رهبران جهان به‌عنوان نمادی از رهبری «اخلاق‌محور» و «تحول‌گرا» شناخته شد. میراث سینگ، همچنان الهام‌بخش سیاستمداران و رهبران آینده خواهد بود.

^۱ <https://indianexpress.com/article/political-pulse/obama-merkel-world-leaders-pm-manmohan-singh-۹۷۴۶۰۹۶/>

^۲ <https://indianexpress.com/article/political-pulse/obama-merkel-world-leaders-pm-manmohan-singh-۹۷۴۶۰۹۶/>

مانموهان سینگ: معمار گشایش اقتصادی هند و طراح صحنه جهانی

«مانوج سی جی» طی مقاله ای از مانموهان سینگ به عنوان «طراح صحنه جهانی» یاد می کند و می نویسد که مانموهان سینگ، چهره‌ای که با اصلاحات اقتصادی شجاعانه خود هند را به جهانیان معرفی کرد و زمینه‌ساز نشستن این کشور بر سر میز تصمیم‌گیری جهانی شد، در سن ۹۲ سالگی در دهلی نو درگذشت. او که نخست‌وزیری هند را از سال ۲۰۰۴ تا ۲۰۱۴ بر عهده داشت، یکی از مؤثرترین رهبران سیاسی و اقتصادی این کشور به شمار می‌رود. اما نقطه عطف زندگی او در سال ۱۹۹۱ رقم خورد، زمانی که به‌عنوان وزیر دارایی در دولت ناراسیمها راو منسوب شد. در این دوران، او اصلاحات اقتصادی مهمی را به اجرا درآورد که اقتصاد هند را از بحران نجات داد و مسیر رشد پایدار را هموار کرد. این اصلاحات، شامل آزادسازی اقتصادی و تقویت نقش بازار آزاد بود که هند را به سمت صنعتی شدن و رشد طبقه متوسط سوق داد.

مانوج می نویسد که یکی از برجسته‌ترین اقدامات سینگ، پیشبرد توافق هسته‌ای با ایالات متحده بود. این توافق، علی‌رغم مخالفت‌های شدید احزاب چپ‌گرا و بخشی از کابینه، تصویب شد و نقطه عطفی در سیاست خارجی هند محسوب می‌شود. سینگ در برابر فشارها ایستادگی کرد و حتی با ریسک از دست دادن حمایت متحدان سیاسی، این توافق را عملی کرد. دوره دوم نخست‌وزیری سینگ با چالش‌های بزرگی همراه بود. دولت او با اتهامات فساد و «فلج سیاست‌گذاری» مواجه شد که اعتبار او را خدشه‌دار کرد. از سوی دیگر، مدل تقسیم قدرت بین سینگ به‌عنوان نخست‌وزیر و سونیا گاندی به‌عنوان رئیس ائتلاف حاکم (UPA)، این تصور را ایجاد کرد که او تحت نفوذ حزب قرار دارد. این موضوع بارها از سوی مخالفان او، به‌ویژه حزب بی‌جی‌پی، مورد انتقاد قرار گرفت.

مانوج خاطر نشان می کند که یکی از سخت‌ترین لحظات دوران او، اقدام راهول گاندی در سال ۲۰۱۳ بود که با رد علنی یک مصوبه دولتی، سینگ را تحت فشار قرار داد. با این حال، او با آرامش و متانت، بحران‌ها را مدیریت کرد و همچنان به وظایف خود ادامه داد.

مانموهان سینگ، با سبک رهبری آرام و دانش عمیق خود در اقتصاد، به‌عنوان چهره‌ای برجسته در سیاست هند شناخته می‌شود. او در مواجهه با بحران‌های داخلی و جهانی، از جمله بحران مالی جهانی در سال ۲۰۰۸، هند را با موفقیت مدیریت کرد. حتی باراک اوباما، رئیس‌جمهور وقت آمریکا، او را مردی با «حکمت و شرافت کم‌نظیر» توصیف کرد.

سینگ معتقد بود که تاریخ درباره او مهربان‌تر از رسانه‌ها و مخالفان معاصر قضاوت خواهد کرد. او بارها تأکید کرد که در چارچوب سیاست ائتلافی و با توجه به محدودیت‌های موجود، بهترین عملکرد را از خود نشان داده است. مانوج در پایان می نویسد که مانموهان سینگ نه تنها معمار اصلاحات اقتصادی هند، بلکه نماد همکاری بین رشد اقتصادی و رفاه اجتماعی بود. میراث او، در سیاست‌های اقتصادی و اجتماعی هند مدرن، همچنان زنده است و هند امروز، به‌عنوان یک قدرت جهانی، مدیون دیدگاه‌ها و تلاش‌های اوست. سینگ نمونه‌ای از رهبری مبتنی بر خرد و اصول است که نشان داد حتی در دنیای سیاست، صداقت و آرامش می‌توانند راهگشا باشند.^۳

^۳ <https://indianexpress.com/article/political-pulse/manmohan-singh-opened-india-to-the-world-set-stage-for-seat-at-global-high-table-۹۷۴۶۲۹۸/>

مانموهان سینگ: معمار معجزه اقتصادی هند مدرن

«دی. سریدار بابو» در مقاله ای^۴ به بررسی ثبات اقتصادی و مدیریتی، تحول در آموزش و فناوری، توسعه صنعتی و اقتصادی، اشتغال و کاهش فقر و نجات از بحران در دوران مدیریت مانموهان سینگ می پردازد و می نویسد که او، اقتصاددانی آرام و سیاستمداری مؤثر، نامی ماندگار در تاریخ اقتصادی هند است. او کشوری را که در آستانه ورشکستگی اقتصادی قرار داشت، به یکی از قدرت‌های بزرگ جهانی تبدیل کرد و نشان داد که رهبری بصیر می‌تواند سرنوشت یک ملت را دگرگون کند.

در سال ۱۹۹۱، هند با بزرگ‌ترین بحران اقتصادی خود مواجه بود. ذخایر ارزی به ۱,۲ میلیارد دلار کاهش یافته بود، مقداری که تنها برای دو هفته واردات کافی بود. در چنین شرایطی، مانموهان سینگ به‌عنوان وزیر دارایی، با شجاعت و دوراندیشی، نظام پیچیده مجوزدهی موسوم به «لایسنس راج» را برچید و مسیری جدید برای رشد اقتصادی هند ایجاد کرد. این اصلاحات منجر به افزایش چشمگیر سرمایه‌گذاری خارجی شد و رشد تولید ناخالص داخلی از ۱,۱٪ به ۷,۳٪ رسید.

اشتغال و کاهش فقر

یکی از برجسته‌ترین اقدامات او به‌عنوان نخست‌وزیر، اجرای برنامه ملی تضمین اشتغال روستایی (MGNREGA) در سال ۲۰۰۵ بود. این برنامه تاکنون بیش از ۳,۷ میلیارد روز کاری ایجاد کرده و ۱۴ لک کرور روپیه را به خانوارهای روستایی تزریق کرده است. بیش از ۵۵٪ نیروی کار این برنامه را زنان تشکیل می‌دهند و تأثیر چشمگیری بر کاهش فقر روستایی داشته است.

علاوه بر این، دولت او در سال ۲۰۰۸ با اجرای طرح بخشودگی وام‌های کشاورزی به ارزش ۶۰,۰۰۰ کرور روپیه، به ۳۶ میلیون کشاورز کوچک کمک کرد و نرخ خودکشی کشاورزان را بیش از ۱۰٪ کاهش داد.

^۴ <https://www.newindianexpress.com/states/telegana/2024/Dec/31/dr-manmohan-singh-architect-of-modern-indias-economic-miracle>

توسعه صنعتی و اقتصادی

تحت رهبری مانموهان سینگ، مناطق ویژه اقتصادی (SEZ) رشد چشمگیری یافتند. تعداد این مناطق از ۱۹ منطقه در سال ۲۰۰۵ به بیش از ۲۷۰ منطقه عملیاتی افزایش یافت و صادرات به ۱۰,۸ لک کرور روپیه رسید. این سیاست موجب جذب سرمایه‌گذاری‌های کلان و ایجاد اشتغال برای میلیون‌ها نفر شد. در صنعت داروسازی نیز، هند به یک قطب جهانی تبدیل شد. صادرات دارویی هند از ۶,۲۳ میلیارد دلار در سال ۲۰۰۶-۰۷ به ۲۴,۶ میلیارد دلار در سال ۲۰۲۲-۲۳ رسید و برای بیش از ۵ میلیون نفر اشتغال ایجاد کرد.

تحول در آموزش و فناوری

در دوره نخست‌وزیری او، هفت مؤسسه فناوری هند (IIT)، شش مؤسسه مدیریت هند (IIM)، و ۳۰ دانشگاه مرکزی تأسیس شد. دسترسی به اینترنت از ۲۰ میلیون نفر در سال ۲۰۰۴ به ۲۴۳ میلیون نفر در سال ۲۰۱۴ افزایش یافت. همچنین، تلفن‌های همراه به بیش از ۹۰۰ میلیون نفر رسید و صادرات فناوری اطلاعات از ۱۲,۹ میلیارد دلار به ۸۷,۳ میلیارد دلار رشد کرد.

ثبات اقتصادی و مدیریتی

یکی از ویژگی‌های بارز مانموهان سینگ، مدیریت ماهرانه سیاست‌های ائتلافی بود. او توانست یک ائتلاف متشکل از بیش از ۲۰ حزب سیاسی را در دو دوره نخست‌وزیری خود هدایت کند و ۸۵۵ لایحه را در پارلمان به تصویب برساند. در زمان او، قیمت سوخت با ثبات نسبی همراه بود و نرخ ارز روپیه نیز در برابر دلار با مدیریت مطلوب حفظ شد. این ثبات به کنترل تورم و افزایش سرمایه‌گذاری خارجی کمک شایانی کرد.

درس‌هایی از رهبری مانموهان سینگ

مانموهان سینگ با سبک رهبری آرام، تصمیم‌گیری مبتنی بر داده و استانداردهای اخلاقی خود، نشان داد که حکمرانی کارآمد نیازمند نمایش‌های پر زرق‌وبرق نیست. او در دورانی که سیاستمداران بیشتر به شعارهای پوپولیستی تکیه می‌کردند، با صبر، خرد و تعهد به منافع عمومی، هند را به سوی یک مسیر پایدار هدایت کرد. میراث او نه فقط در اصلاحات اقتصادی بلکه در ایجاد امید، فرصت و بهبود زندگی میلیون‌ها نفر دیده می‌شود. پایه‌های اقتصادی که در دوران او بنا نهاده شد، همچنان به‌عنوان ستون اصلی رشد هند مدرن عمل می‌کند. برای نسل‌های آینده، نام مانموهان سینگ یادآور عصر رنسانس اقتصادی هند خواهد بود؛ عصری که نشان داد چگونه چشم‌انداز یک نفر می‌تواند آرزوهای یک میلیارد نفر را محقق کند.

نقش مانموهان سینگ در احیای اقتصاد و جایگاه جهانی هند

جاسمین آناند در مقاله ای می نویسد که مانموهان سینگ، یکی از برجسته ترین رهبران اقتصادی و سیاسی هند، به عنوان معمار اصلی آزادسازی اقتصادی این کشور در سال ۱۹۹۱ شناخته می شود. سیاست های او نه تنها هند را از یک بحران شدید اقتصادی نجات داد، بلکه مسیر رشد پایدار و جایگاه جهانی آن را تقویت کرد. در سال ۱۹۹۱، اقتصاد هند در وضعیت بحرانی قرار داشت. کسری بودجه به شدت افزایش یافته بود و ذخایر ارزی کشور به حدی کاهش یافته بود که تنها برای چند هفته واردات کفایت می کرد. در این شرایط بحرانی، مانموهان سینگ، که در آن زمان وزیر دارایی دولت پی وی ناراسیما رائو بود، اصلاحات اقتصادی گسترده ای را معرفی کرد.

این اصلاحات شامل آزادسازی اقتصاد، کاهش کنترل های دولتی، تشویق سرمایه گذاری خارجی و ایجاد رقابت در بازار داخلی بود. نتیجه این سیاست ها، نه تنها جلوگیری از ورشکستگی اقتصادی کشور بود، بلکه اعتماد سرمایه گذاران داخلی و خارجی به اقتصاد هند را نیز بازگرداند. این اقدامات، آغازگر دوره ای از رشد اقتصادی پایدار برای هند بود. مانموهان سینگ، فراتر از ثبات اقتصادی، دیدگاهی جامع تر به توسعه داشت. سیاست های او بر کاهش فقر، ایجاد اشتغال و بهبود استانداردهای زندگی میلیون ها نفر از مردم هند متمرکز بود. در دوره نخست وزیری او (۲۰۰۴ تا ۲۰۱۴)، هند موفق به رشد اقتصادی مداوم شد و حدود ۳۰۰ میلیون نفر از فقر خارج شدند. او همچنین در حوزه هایی مانند آموزش، بهداشت و اشتغال، سیاست هایی را اجرا کرد که به بهبود برابری اجتماعی کمک کرد. میراث مانموهان سینگ تنها به اصلاحات داخلی محدود نمی شود؛ او نقشی کلیدی در ارتقای جایگاه جهانی هند ایفا کرد. توافق تاریخی هسته ای هند و آمریکا که در دوران او به نتیجه رسید، نقطه عطفی در دیپلماسی بین المللی هند بود و جایگاه این کشور را به عنوان یک بازیگر مهم در عرصه جهانی تقویت کرد. سینگ تأکید داشت که اصلاحات اقتصادی تنها واکنشی به بحران ها نیست، بلکه بخشی از یک چشم انداز بلندمدت برای ایجاد رفاه و توسعه پایدار است. او با ادغام هند در اقتصاد جهانی، این کشور را به یکی از اعضای کلیدی نظام مالی

بین‌المللی تبدیل کرد. نقش مانموهان سینگ به‌عنوان معمار اصلی صعود اقتصادی هند در قرن ۲۱، الهام‌بخش نسل‌های آینده سیاست‌گذاران و رهبران خواهد بود. سیاست‌های او نه تنها هند را به یک قدرت اقتصادی نوظهور تبدیل کرد، بلکه تأثیری عمیق بر اقتصاد جهانی بر جای گذاشت. میراث او به‌عنوان فردی که با بینش و تدبیر، هند را از بحران به سوی رشد و توسعه هدایت کرد، همچنان الهام‌بخش خواهد بود. یاد او به‌عنوان رهبر اصلاح‌طلب و مدبری که جایگاه هند را در جهان تغییر داد، همواره زنده خواهد ماند.^۵

عذرخواهی مانموهان سینگ، سکوت نارندرا مودی: داستان دو کشتار

نیلانجان موکاپادیای در این مقاله به تفاوت‌های واکنش‌های دو نخست‌وزیر هند در مواجهه با حوادث خشونت‌آمیز می‌پردازد. در سال ۱۹۸۴، پس از ترور مادر ترزا، خشونت‌هایی علیه جامعه سیک در سراسر هند رخ داد. سینگ، که خود از جامعه سیک است، در سال ۲۰۰۵ در مجلس سنا (راجیا سبها) از این حوادث عذرخواهی کرد و گفت: «من نه تنها از جامعه سیک، بلکه از تمام ملت هند عذرخواهی می‌کنم». او می‌نویسد که این عذرخواهی نشان‌دهنده همدلی و مسئولیت‌پذیری او بود. در مقابل، نارندرا مودی، نخست‌وزیر فعلی هند، در سال ۲۰۰۲ در ایالت گجرات با خشونت‌هایی علیه مسلمانان مواجه شد. با وجود درخواست‌های متعدد برای عذرخواهی، مودی از

^۵ <https://www.indiatoday.in/business/story/manmohan-singh-indian-economy-global-standing-key-reforms-۱۹۹۱-economic-liberalisation-۲۶۵۶۱۶۶-۲۰۲۴-۱۲-۲۷>

این کار خودداری کرد و به جای آن بر «توسعه» و «حکومت خوب» تأکید کرد. این تفاوت در واکنش‌ها، نشان‌دهنده تفاوت‌های اساسی در سبک رهبری و مسئولیت‌پذیری بین دو نخست‌وزیر است.

معمار اقتصاد مدرن هند

«آناند میشرآ»^۶ در مقاله‌ای^۷ می‌نویسد که این سیاستمدار آرام‌گفتار که به عنوان نخست‌وزیر هند خدمت کرد، تأثیری ماندگار به‌عنوان یک سیاستمدار متین و اصلاح‌گر در عرصه اقتصاد به جا گذاشت. او نماد رهبری آرام اما قاطع بود که در بحرانی‌ترین لحظات، تصمیماتی گرفت که نه‌تنها هند را از شرایط دشوار نجات داد بلکه مسیر جدیدی از توسعه و پیشرفت را برای این کشور گشود. سیاست‌های او باعث شد که هند به یکی از قدرتمندترین نوپهور اقتصادی جهان تبدیل شود. مردی بود که ترجیح می‌داد عمل کند تا این که سخن بگوید، و همین ویژگی باعث شد که منتقدانش به او لقب «ماون موهان سینگ» (سینگ خاموش) بدهند. اما این سکوت او را از اتخاذ تصمیمات سخت باز نمی‌داشت. توافق هسته‌ای هند و آمریکا یکی از نمونه‌های بارز ایستادگی او در برابر طوفان‌های سیاسی بود. سینگ را می‌توان نمونه‌ای از رهبری دانست که ترجیح می‌داد انعطاف‌پذیر باشد. نیراجا چودری، نویسنده و روزنامه‌نگار، او را به «تیغه‌ای از علف» تشبیه کرد که در برابر باد خم می‌شود اما نمی‌شکند. این ویژگی باعث شد که او بتواند دو دوره کامل نخست‌وزیری را با وجود فشارهای داخلی و خارجی به پایان برساند. درگذشت مانموهان سینگ نه‌تنها پایان زندگی یک فرد، بلکه پایان یک دوره از سیاست و اقتصاد هند است که با اصلاحات، توسعه و چالش‌های بزرگ تعریف شده است. او الگویی از رهبری متین و دوراندیش بود که تأثیراتش بر هند برای سال‌های آینده نیز احساس خواهد شد. یاد او به‌عنوان پدر اصلاحات اقتصادی و نمادی از صداقت و شرافت سیاسی، همواره در تاریخ هند زنده خواهد ماند.

^۶ ANAND MISHRA currently serves as Political Editor, Frontline.

^۷ <https://frontline.thehindu.com/other/obituary/tribute-former-prime-minister-manmohan-singh-upa-indo-us-nuclear-deal-architect-of-indias-economic-reforms-sonia-gandhi-bjp-criticism-pv-narasimha-rao/article69۰۳۲۰۱۳.ece>

